

6.5.2004

657/4/03

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Jari Pirjola

LIIKUNTARAJOITTEISILLE TURVATTAVA VAALISALAISUUS JA ESTEETÖN PÄÄSY ENNAKKOÄÄNESTYSPAIKALLE

1 KANTELU

Arvostelitte kirjeessänne pyörätuolia käyttävän äänestäjän vaalisalaisuuden toteutumista. Kerro te, että jouduitte vuoden 2003 eduskuntavaalien ennakkoäänestyksessä merkitsemään ehdokkaanne numeron äänestyslippuun äänestyspaikan (Tapiolan postin) palvelutiskillä, koska äänestyskoppiin ei päässyt pyörätuolilla. Kerrotte joutuneenne samaan tilanteeseen aikaisemmissakin vaaleissa. Tällainen menettely oli mielestänne syrjivää ja loukkaa pyörätuolia käyttävän äänestäjän vaalisalaisuutta.

2 SELVITYS

Kirjoituksenne johdosta hankittiin oikeusministeriön vaaliyksikön lausunto, johon oli oheistettu Espoon kaupungin keskusvaalilautakunnan, Suomen Posti Oy:n ja Suomen Kuntaliiton selvitykset. Lausunto ja selvitys oheistetaan tiedoksenne.

3 RATKAISU

Olen tutkinut kirjoituksenne, mutta en ole havainnut siinä oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävää lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä.

Pidän kuitenkin perusoikeusnäkökulmasta epätydyttävänä sitä, että Teille ei ollut käytettävissä oikeusministeriön vaaliohjeessa tarkoitettua irrallista kirjoituslupaa, joka turvaa pyörätuolia käyttävän vaalisalaisuuden.

Pidän perusoikeuksien turvaamisen kannalta hyvänä sitä, että oikeusministeriö on kirjoituksenne johdosta antamassaan lausunnossa ilmoittanut kiinnittävänsä ennen seuraavia vaaleja kuntien keskusvaalilautakuntien huomiota siihen, "*että pyörätuolia käyttäviä varten tulisi olla sellainen äänestyskoppi tai muu suojus, jossa äänestäjä voi muiden katseilta suojattuna turvallisesti täyttää äänestyslippunsa, ja myös siihen, että äänestyspaikkojen tulisi*

mahdollisuuksien mukaan olla sellaisia, että myös sähkökäyttöistä pyörätuolia käyttävillä olisi mahdollista päästä äänestystilaan".

Perustelen kannanottoani seuraavasti.

3.1

Oikeusohjeita

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslain 14 §:n 1 momentin mukaan jokaisella Suomen kansalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää valtiollisissa vaaleissa ja kansanäänestyksessä. Pykälän 3 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain 1 §:n mukaan tuon lain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä.

Vaalilain 69 §:n 1 momentin mukaan kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että vaalipäivän äänestystä varten kullakin äänestysalueella on kunnan tähän tarkoitukseen käytettäväksi antama asianmukainen äänestystila ja tarvittava kalusto.

Vaalilain 195 §:n nojalla oikeusministeriö antaa tarvittaessa tarkempia ohjeita ja määräyksiä vaalilain soveltamisesta. Oikeusministeriön vaaliohjeiden nro 4 (Ennakkoäänestys kotimaan yleisessä ennakkoäänestyspaikassa, s. 12) mukaan vaalisalaisuuden turvaamiseksi äänestäjän on voitava täyttää äänestyslippunsa rauhassa ja muiden katseilta suojassa. Tässä tarkoituksessa ennakkoäänestyspaikkaan on hankittava yksi tai useampi äänestyskoppi. Pyörätuolia käyttäviä varten tulee varata tarkoitukseen sopiva irrallinen kirjoitusalue.

3.3

Arviointi

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat siis yhdenvertaisia lain edessä, eikä ketään saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan esimerkiksi vammaisuuden perusteella. Tämä yhdenvertaisuussäännös ilmaisee perusoikeusudistusta koskevan hallituksen esityksen mukaan paitsi

tosiasiallisen vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta, myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta (HE 309/1993 vp s. 43).

Perustuslain 22 § asettaa julkiselle vallalle myös perusoikeuksien turvaamisveloitteen. Tämän veloitteen toteuttamiseksi tietyille erityisryhmille kuten vammaisille voidaan tarjota myös erityi spalveluja tai muita tukitoimia, joilla heidän elämäntilanteensa saatetaan mahdollisimman yhdenvertaiseksi niiden kanssa, joilla nämä etuudet pääsääntöisesti jo ovat. Tavoitteena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä.

Oikeusministeriön kirjoituksenne johdosta antamassa lausunnossa todetaan, että vaalitoimitsijoille ei ole annettu yksityiskohtaisia ohjeita siitä, miten ja missä sähkökäyttöistä tai muunlaista pyörätuolia käyttävät äänestäjät täyttävät äänestyslippunsa, jos he eivät pääse ääne styskoppiin tai eivät voi sitä käyttää. Lausunnon mukaan asia on jätetty vaalitoimitsijoiden käytännössä ratkaistavaksi. Oikeusministeriön mielestä nyt kyseessä tilanteessa toimittiin oikein, kun Teidät ohjattiin täyttämään äänestyslipun palvelutiskillä, "kun muuta mahdollisuutta ei nähtävästi ollut". Oikeusministeriön mielestä tuossa tilanteessa olisi kuitenkin esimerkiksi tilapäisellä suojuksella voitu huolehtia siitä, että myös pyörätuolia käyttävä voi turvallis in mielin täyttää äänestyslippunsa.

Voin yhtyä oikeusministeriön esittämään arvioon. Saadusta selvityksestä käy ilmi, että jouduitte äänestämään palvelutiskillä, koska käyttämässänne ennakoäänestyspaikassa ei ollut käytettävissä oikeusministeriön ohjeissa tarkoitettua vaalisalaisuuden turvaamista edistävää irrallista kirjoitus alustaa.

Vaikka äänestämisenne ei saadun selvityksen mukaan sujunutkaan kaikilta osin oikeusministeriön ohjeiden mukaisesti, ei vaalisalaisuuttanne kantelunne mukaan kuitenkaan vuoden 2003 ennakoäänestyksessä loukattu.

Pidän kuitenkin perus oikeusnäkökulmasta epätydyttävänä, että Teillä ei ollut irrallista kirjoitus alustaa tai oikeusministeriön lausunnossa mainitsemaa tilapäistä suojaa, joka olisi turvannut vaalisalaisuutenne toteutumisen. Vaalilain 69 §:n 1 momentin mukaan kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että vaalipäivän äänestystä varten kullakin äänestysalueella on kunnan tähän tarkoitukseen käytettäväksi antama asianmukainen äänestystila ja tarvittava kalusto. Espoon kaupungin keskusvaalilautakunnan olisi mielestäni tullut huolehtia siitä, että myös ennakoäänestyspaikkana toiminut Tapiolan posti olisi ollut pyörätuolia käyttävää henkilöä va rten asianmukaisesti varusteltu.

Mielestäni liikuntarajoitteisten vaalisalaisuuden varmistaminen (esimerkiksi soveltuvilla kirjoitus alustoilla tai näkösuojilla) olisi perustuslain 6 §:ssä turvatu n yhdenvertaisen kohtelun sekä perustuslain 14 § :ssä tarkoitetu n osallistumisoikeuden aineellista turvaamista. Oikeusministeriö onkin ohjeissaan pyrkinyt kiinnittämään huomiota liikuntaesteisten vaalisalaisuuden turvaamiseen.

Oikeusministeriö on nyt kantelunne johdosta antamassaan lausunnossa ilmoittanut kiinnittävänsä jatkossa kuntien keskusvaalilautakuntien huomiota siihen, että tulevissa vaaleissa myös esimerkiksi sähkökäyttöistä pyörätuolia käyttävää varten tulisi olla sellainen äänestyskoppi tai muu suojus, jossa äänestäjä voi muiden katseilta suojattuna turvallisesti täyttää äänestyslippunsa.

3.4

Toimenpiteet

Saatan tässä vastauksessa esitetyt yleiset näkökohdat oikeusministeriön vaaliyksikön tietoon. Lähetän tämän vastauksen samassa tarkoituksessa myös Espoon kaupungin keskusvaalilautakunnalle.